

Advies: naar sterkere impulsen voor een internationaliseringsbeleid in Vlaamse onderwijsinstellingen

Vlaamse Onderwijsraad

Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel

T +32 2 219 42 99
F +32 2 219 81 18

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op eigen initiatief

Uitgebracht door de Algemene Raad op 29 september 2016 met eenparigheid van stemmen

Vorbereiding: Commissie Internationaal Onderwijs- en Vormingsbeleid onder het voorzitterschap van Jens Vermeersch. Dit advies werd voorbereid aan de hand van een seminarie met goede praktijken in scholen op 16 februari 2016. De commissie vergaderde op 14 maart 2016 en 29 juni 2016.

Dossierbeheerder(s): Roos Herpelinck, Carine Desmet

1 KRACHTLIJNEN VAN HET ADVIES	2
2 OPZET VAN HET ADVIES	2
3 INTERNATIONALISERING, EEN DEFINITIE	3
4 WAAROM EEN INTERNATIONALISERINGSBELEID ABSOLUUT NOODZAKELIJK IS	4
5 EEN INTERNATIONALISERINGSBELEID VORMT EEN STRUCTUREEL ONDERDEEL VAN EEN SCHOOLBELEID	5
6 EEN INTERNATIONALISERINGSBELEID OP SCHOOL KAN DIVERSE VORMEN AANNEMEN	7
6.1 INTERNATIONALE COMPETENTIES IN HET CURRICULUM	7
6.2 INTERNATIONALISEREN IN DE KLAS ZELF (INTERNATIONALISERING@HOME)	8
6.3 MOBILITEIT VAN LERENDEN ECHT STIMULEREN	9
6.4 INTERNATIONALISERING EEN PLAATS GEVEN IN HET HRM-BELEID EN DE PROFESSIONALISERINGSTRAJECTEN VAN LEERKRACHTEN EN SCHOOLTEAMS	10
7 ONDERSTEUNINGSSTRUCTUUR	11
7.1 ROL VAN DE VLAAMSE OVERHEID	11
7.2 ROL VAN DE PEDAGOGISCHE BEGELEIDINGSDIENSTEN	11
7.3 EEN ONDERSTEUNING VANUIT EPOS, ALDEN BIESEN EN RYCKEVELDE, VVOB	11
7.4 EUROPEES AGENTSCHAP	12
8 NAAR EEN STERKERE VALORISERING VAN DE RESULTATEN VAN INTERNATIONALE PROJECTEN IN HET ONDERWIJSBELEID	12

1 Krachtlijnen van het advies

Een internationaliseringsbeleid in scholen verrijkt de leerprocessen van de leerlingen. Ze verruimen hun horizon, leren over muurtjes kijken en oefenen competenties in andere leersettings (binnen of buiten de eigen school). Maar internationalisering is ook een krachtige hefboom om het beleid binnen de school te versterken: het team kan zich professionaliseren door het bevragen van de eigen praktijk, door projectmatige vernieuwingen, door contacten met beleidservaringen uit andere scholen en andere onderwijssystemen. Hierdoor is internationalisering een unieke kans om te groeien als schoolteam en te werken aan kwaliteit in de school.

De school tekent best een beleid uit voor internationalisering, niet als een apart gegeven maar geïntegreerd in het reguliere schoolbeleid. Zo ontstaat er een transfer van projectmatig werken naar het reguliere schoolbeleid en de didactiek in de klas en in de school.

Internationalisering zit vervat in diverse dimensies: het curriculum, krachtige leeromgevingen in de klas door innovatieve werkvormen (internationalisering@home), mobiliteit van lerenden, het nascholingsbeleid van de school, de teamwerking en de dialoog in de school over kwaliteit en over de beleidskeuzes die de school maakt.

Om deze dimensies te kunnen beheren en in balans te brengen, is de Vlor pleitbezorger voor een sterke ondersteuningsstructuur. Scholen doen hiervoor een beroep op de pedagogische begeleidingsdienst, EPOS, Alden Biesen en vzw Ryckvelde. Deze schoolondersteunende diensten hebben ieder hun eigen specifieke deskundigheid en expertise. Ook de nabijheid van het Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA) biedt scholen kansen op informatie.

Internationale projecten bieden heel wat leerkansen voor scholen om innovaties vorm te geven. Het zou een gemiste kans zijn indien deze inzichten niet adequaat worden gecommuniceerd naar de verschillende Vlaamse beleidsmakers op verschillende lagen van beleidsvoering. Het is ook absoluut noodzakelijk te zoeken naar een structurele verankering van de inzichten uit internationale projecten naar het onderwijsbeleid, zowel op het lokale als op het Vlaamse niveau. De Vlor wil hiervoor graag, in samenwerking met EPOS, een platform aanbieden.

2 Opzet van het advies

Vlaamse onderwijsinstellingen op alle onderwijsniveaus werken al heel wat jaren aan een internationaliseringsbeleid en hebben al heel wat bereikt. Voor vele onderwijsinstellingen is het dan ook een evidentie; voor andere instellingen blijft internationalisering een aandachtspunt. Sommige scholen hebben onvoldoende tijd en ruimte hiervoor. Dit advies beschrijft de meerwaarde én de voorwaarden om het internationaliseringsbeleid nog te versterken.

De raad schetst de nieuwe uitdagingen voor een internationaliseringsbeleid in onderwijsinstellingen. Het advies beschrijft ook de hefboomen om het beleid in de komende jaren te versterken. Heel diverse maatschappelijke ontwikkelingen op het vlak van globalisering, interculturaliteit, mobiliteit onder al haar vormen vereisen dat lerenden zich kunnen integreren in een internationale omgeving. Anno 2016 kunnen onderwijsinstellingen niet anders dan de ontwikkeling van de internationale en interculturele competenties integreren in het pedagogisch

beleid. Een nieuwe uitdaging is alvast het nieuwe programma Erasmus+ waardoor de Europese Unie meer stimulansen geeft voor een structurele, systeem- en schoolgerichte benadering. Door de nieuwe subsidieregels moeten scholen opnieuw nadenken over hun beleid.

Dit advies is een actualisering van het eerdere advies over dit onderwerp uit 2007.¹ Het huidige advies focust vooral op de uitdagingen voor het internationaliseringsbeleid in het leerplicht- en het volwassenenonderwijs. De uitdagingen voor het hoger onderwijs op het vlak van internationalisering zijn specifiek en worden niet belicht in dit advies.² De raad ziet dit advies ook als een bijdrage vanuit de Vlor aan de geplande evaluatie van het programma Erasmus+ in de komende maanden.

Ter voorbereiding van dit advies organiseerde de Vlor een seminarie om met scholen in dialoog te gaan over inspirerende voorbeelden binnen het Vlaamse onderwijs. Vanuit deze blik van coördinatoren internationaal onderwijsbeleid van onderwijsinstellingen uit diverse onderwijsniveaus werden de aanbevelingen in dit advies onderbouwd.³ De Vlor organiseerde op 22 april 2016 ook een seminarie over grensoverschrijdend werkplekleren samen met EPOS.⁴

3 Internationalisering, een definitie

De Vlor baseert zich in dit advies op de definitie van internationalisering door Jane Knight maar verbreedt deze definitie naar alle onderwijsniveaus en sectoren.⁵

Internationalization at the national, sector, and institutional levels is defined as the process of integrating an international, intercultural, or global dimension into the purpose, functions or delivery of [...] education.

De definitie omschrijft internationalisering als een proces dat op verschillende beleidsniveaus (nationaal, sectoraal en schoolniveau) een internationale, interculturele en globale dimensie integreert in onderwijsdoelen, functies en uitkomsten van onderwijs.

We lichten hieronder enkele elementen uit de definitie op:

Internationalisering is een **proces**. Het ontwikkelt zich voortdurend en wordt bijgesteld. Het is een voortdurend groei- en ontwikkelingsproces.

Nationaal, internationaal, intercultureel en globaal zijn kernbegrippen die samen horen en het wezen van een internationaliseringsbeleid uitmaken. Internationaal wordt gebruikt in de betekenis van de relatie tussen landen, culturen en naties. Internationalisering legt ook banden

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Naar een sterkere internationalisering van het Vlaamse onderwijs](#), 20 december 2007.

² Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over het actieplan mobiliteit 2013 'Brains on the move'](#), 02 mei 2013.

³ Het programma en de presentaties van het seminarie kunnen worden geraadpleegd op de website van de Vlor: www.vlor.be.

⁴ Het programma is terug te vinden op de website van de Vlor www.vlor.be.

⁵ https://www.bc.edu/content/dam/files/research_sites/cihe/pdf/IHEpdfs/ihe33.pdf.

tussen culturen die bestaan binnen in landen of instellingen (het interculturele aspect). Internationalisering bevat ook een wereldwijd (en dus globaal) perspectief. Maar ook het nationale perspectief komt aan bod in de zin van de contacten met andere gemeenschappen binnen België.

Internationalisering is niet beperkt tot een beleidsniveau maar is relevant voor **alle beleidsniveaus** waarop onderwijsbeleid vorm krijgt (school, centraal beleidsniveau, ...).

Internationalisering is een **geïntegreerd beleid** dat de verschillende dimensies op een duurzame wijze een plaats geeft in het reguliere beleid. Het zet in op een verbreding van zowel de onderwijsdoelen, de onderwijsmethodes als de uitkomsten van onderwijs.

Internationalisering is relevant voor **alle onderwijsniveaus en sectoren** en zeker niet enkel voor het postsecundair onderwijs.

4 Waarom een internationaliseringsbeleid absoluut noodzakelijk is

Globalisering en internationalisering bepalen ons dagelijks leven in hoge mate. Dit is onomkeerbaar in alle aspecten van het leven: een toenemend aantal werknemers werkt in een internationale context. De culturele horizon van vele mensen (en zeker jongeren) omspant de hele wereld. Het Engels is een lingua franca voor diverse levensdomeinen. De snelle technologische evoluties leiden tot een hyper-geconnecteerde wereld. Internationale organisaties en samenwerking sturen mee het nationale beleid en de politieke agenda. De migratie vraagt om sterke interculturele competenties van burgers, zowel op de arbeidsmarkt als in het maatschappelijk leven. Ze vormen onderdeel van burgerschapsvorming.⁶ Kunnen functioneren in een internationale context behoort daarom tot de algemene vorming, door de beroepsgerichte en de doorstroomgerichte vorming.

Maar internationalisering is ook een prima instrument om leerlingen **levensechte en uitdagende leeromgevingen** aan te bieden: taallessen, vakoverschrijdende eindtermen voor burgerschap, ICT competenties en sociale vaardigheden kunnen in een nieuwe omgeving geoefend worden. Leerlingen krijgen een concreet en uitdagend doel om aan te werken. Onderzoek toont aan dat studenten na een buitenlands studieverblijf vooral de persoonlijkheidsontwikkeling waarderen.⁷

Ten derde is internationalisering ook een zeer krachtige hefboom om het **schoolbeleid een nieuwe dynamiek** te geven. Een schoolteam leert de beleidskeuzes kennen van andere scholen en andere onderwijssystemen en kunnen daardoor hun eigen beleidskeuzes bevragen. Personeelsleden verrijken hun onderwijspraktijk op grond van contacten met andere leerkrachten. Het geeft hen kansen op professionele ontwikkeling en op uitdagende nascholing. Internationalisering helpt scholen om te focussen op prioriteiten, het dwingt de school om

⁶ Zie het concept over globale competenties waar de OECD onderzoek naar doet: OECD, [Global competency for an inclusive world](#), Parijs, 2016.

⁷ [Handboek over internationalisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen](#) citeert onderzoek van Janson, Schomburg en Teichler (2009).

beleidsdoelen te formuleren en hierover in overleg te gaan met het eigen team en met de partnerorganisaties, de resultaten te monitoren en bij te sturen. De manier waarop buitenlandse collega's met gelijkaardige uitdagingen en vragen omgaan, doorbreekt vanzelfsprekendheden en geeft inspiratie voor nieuwe benaderingen.

Bijkomend op de dynamiek die het geeft aan het schoolbeleid, biedt een internationaliseringsbeleid **personeelsleden** kansen op **loopbaanontwikkeling** en verhoging van hun professionaliteit door nieuwe benaderingen en een nieuwe manier van kijken te leren kennen. Internationaliseringsprojecten zijn daarom een onderdeel van een personeels- en professionaliseringsbeleid in de school.

Daarom vormt internationalisering een hefboom voor **innovatie en wendbaarheid in het onderwijs als systeem**. Onderwijsinnovaties kunnen binnen internationale projecten worden uitgetest op hun haalbaarheid en inpasbaarheid, zonder dat dit onmiddellijk grote structurele gevolgen heeft voor de school. Internationale projecten kunnen zowel voor scholen als voor het beleid op Vlaams niveau een proeftuin vormen voor nieuwe onderwijskundige inzichten. Het biedt kansen beleid te benchmarken met algemene doelen die in het kader van de Europese Unie worden naar voren geschoven zoals de aanpak van voortijdig schoolverlaten, de doorstroming naar het hoger onderwijs, het talenbeleid en de sleutelcompetenties en de vernieuwing van het beroepsgericht onderwijs. Ook de kaders van andere internationale organisaties zoals de Raad van Europa (talen, burgerschap) of de OESO bieden scholen spiegels voor beleid en creëren dus kansen om het beleidsperspectief van de school te verruimen.

Voor ouders biedt internationalisering kansen om een **actieve en een andere rol** op te nemen in het schoolbeleid. Dit kan door gastgezin te zijn maar er zijn nog veel andere mogelijkheden gaande van een schoolfeest tot een ouderavond, buitenschoolse activiteiten, of de uitbouw van projecten binnen de klas. Een slim internationaliseringsbeleid maakt gebruik van de interculturele diversiteit van leerlingen en hun ouders en integreert dit in de verschillende projecten op school en in de klas. Het biedt ouders kansen om diversiteit te leren kennen en te waarderen. Voor alle ouders kan internationalisering zo ook een persoonlijke verrijking vormen doordat leerlingen vertellen over hun ervaringen met andere culturen, doordat ze kans krijgen om andere ouders (zowel binnen de school, de eigen wijk als door mobiliteit van hun kinderen) te ontmoeten en te leren waarderen.

5 Een internationaliseringsbeleid vormt een structureel onderdeel van een schoolbeleid

De school vormt de centrale as voor een internationaliseringsbeleid: internationalisering is een krachtig instrument voor vernieuwing op school en voor het (interne) kwaliteitsbeleid. Internationalisering kan diverse vormen aannemen. Het komt de school toe hierin keuzes te maken en (inhoudelijke) beleidsaccenten te leggen vanuit de eigenheid van het pedagogisch project.

Een internationaliseringsbeleid staat niet op zichzelf: het is een middel voor de school om de **eigen beleidsdoelen te realiseren**. Internationalisering en internationaliseringsprojecten zijn geen dwingend keurslijf dat hen wordt opgelegd; het is een kans om zelf keuzes te maken. Dit door

interne reflectie en door horizonverbreding, door de eigen beleidsvisie, sterke punten en struikelstenen te confronteren met wat scholen doen in andere landen. Uiteraard vertaalt de school deze naar de kenmerken van de eigen leerlingenpopulatie. De lokale schooleigen beleidsklemtonen krijgen zo een bredere dimensie. De school kan ook Vlaamse beleidslijnen in een breder kader plaatsen door vanzelfsprekendheden van ons Vlaams onderwijs kritisch te bevragen.

Diverse sprekers op het seminarie braken een lans om internationaliseringsbeleid te zien als een **structureel onderdeel van het schoolbeleid en dus als meer dan een tijdelijk project**. Het nieuwe programma Erasmus+ versterkt trouwens dit pleidooi (zonder dat het noodzakelijk normatief moet zijn) en stimuleert de disseminatie van de verworven inzichten naar het beleid.

Vanuit dit perspectief zal het internationaliseringsbeleid mee worden genomen in de **diverse beleidsinstrumenten** die de school gebruikt: het schoolwerkplan, het professionaliserings- en nascholingsbeleid voor leerkrachten, de interne kwaliteitszorg, het beleid rond communicatie en het participatief werken op school. Het vormt een evenwichtig geheel samen met andere belangrijke beleidsklemtonen van de school.

Het internationaliseringsbeleid kan een onderdeel vormen van een **intern kwaliteitszorgsysteem** waarin de school eigen klemtonen bepaalt. De keuzes die ze hierin maakt zijn echter bedoeld voor het interne debat over kwaliteit en vormen geen onderdeel van het verantwoordingsinstrumentarium dat de overheid hanteert.

De Vlor is ervan overtuigd dat scholen nog **beter gebruik** kunnen maken van de verschillende **financieringskanalen**. De meeste scholen beperken zich tot het zoeken van middelen binnen Erasmus+ dat inderdaad maximaal moet worden benut. Maar er bestaan ook heel wat andere financieringskanalen vanuit verschillende directoraten en agentschappen van de Europese Unie, middelen van de Raad van Europa, de middelen vanuit de Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en Technische Bijstand (VVOB), federale en Vlaamse middelen, flankerend onderwijsbeleid, die scholen ook kunnen benutten om hun internationalisering uit te bouwen. Deze externe middelen kunnen trouwens een goed extra financieringskanaal vormen bovenop de reguliere onderwijsfinanciering. Het is goed dat scholen hier zo creatief als mogelijk mee omgaan. Scholen kunnen best samenwerken om expertise te ontwikkelen om dergelijke projecten adequaat op te volgen, projectaanvragen uit te schrijven en de opvolging ervan te verzekeren. Dit kan binnen een scholengemeenschap of scholengroep maar ook andere samenwerkingsvormen zijn denkbaar. Daarnaast is de Vlor zeker vragende partij dat EPOS of andere platformen binnen de overheid hierin een intermediërende rol spelen. Alternatieve financieringskanalen zijn nu nauwelijks gekend en dus ook nauwelijks gebruikt.

De school zal ook de **resultaten** van internationale projecten **structureel verankeren** en inzetten op een **multiplicatoreffect** van de verworven inzichten en competenties. Men stelt vast dat deze doorstroming te weinig structureel gebeurt waardoor projecten altijd vanaf nul moeten beginnen. Vanuit de ervaringen die de school opdoet, wordt ze een kijkwijzer aangereikt om de eigen werking kritisch te evalueren en bij te sturen (zie punt 7).

6 Een internationaliseringsbeleid op school kan diverse vormen aannemen

6.1 Internationale competenties in het curriculum

De school kan ervoor kiezen om internationale, interculturele en globale competenties te integreren binnen het lessenpakket of het curriculum van de leerlingen.

De Vlor onderschrijft de definitie van globale competenties zoals geformuleerd door internationale instellingen:

Global competence refers to the acquisition of in-depth knowledge and understanding of international issues, an appreciation of and ability to learn and work with people from diverse linguistic and cultural backgrounds, proficiency in a foreign language, and skills to function productively in an interdependent world community.

Deze globale competenties kunnen onderdeel vormen van diverse leergebieden en vakken. Ze vertalen zich in diverse (ten dele overlappende) deelaspecten. Uiteraard is een internationale gerichtheid meer dan een optelsom van afzonderlijke competenties. Een internationale gerichtheid zet in op:

- **Persoonlijkheidsvorming en sleutelcompetenties:** de groei naar zelfstandigheid, flexibiliteit, een openheid voor nieuwe en andere inzichten en meningen, emotionele stabiliteit en creativiteit, respect voor diversiteit, ...
- **Burgerschapcompetenties:** samenleven in een superdiverse samenleving zowel in Vlaanderen, Europees als mondiaal. Internationalisering omvat daarom zowel een cognitieve kant maar ook willen en kunnen participeren.
- **Interculturele competenties:** omgaan met diversiteit vertrekkend vanuit de diversiteit in de klas, de (al dan niet gesloten) leefomgeving van kinderen verbreden door nieuwe internationale contacten, nieuwe ervaringen voor lerenden genereren buiten de traditionele schoolstructuur.
- Een **duurzame integratie op de arbeidsmarkt en doorstroming naar het hoger onderwijs:** zich leren bewegen in een internationale en globale arbeidsmarkt; kunnen functioneren in een hoger onderwijs dat een sterke internationale dimensie heeft.

De competenties zijn relevant voor alle lerenden gaande van het basisonderwijs (eerste drie dimensies) tot en met het hoger onderwijs en het volwassenenonderwijs (alle dimensies).

Leerlingen krijgen de kans om competenties in te oefenen in nieuwe en uitdagende leeromgevingen binnen en buiten de school. Het leren van leerlingen wordt geïntensifieerd en hun horizon wordt verbreed door directe contacten met leerlingen en scholen in het buitenland of in een andere taal. Lerenden leren communiceren en functioneren in een reële en levensechte context en verwerven zowel functionele competenties als zelfvertrouwen. In dit opzicht ondersteunt het internationaliseringsbeleid de motivatie van lerenden.

Deze competentie krijgt vorm zowel in formele leerprocessen binnen de school, binnen de schoolcultuur en het verborgen curriculum als binnen mobiliteitsprogramma's.

6.2 Internationaliseren in de klas zelf (internationalisering@home)

Om de internationale competenties die we hierboven beschreven te ontwikkelen bij alle lerenden, kan een school diverse werkvormen hanteren. Mobiliteit is een van de werkvormen maar niet de enige. Men noemt het zelfs een misvatting dat mobiliteit en internationalisering in de ogen van het brede publiek en van vele onderwijsmensen synoniemen zijn.⁸ We zien internationalisation@home als een onderbouw en een voorwaarde om te komen tot reële mobiliteit van lerenden. We zien internationalisation@home ook als een garantie dat alle lerenden in contact kunnen komen met andere culturen.

Mobiliteit realiseren voor alle lerenden in alle onderwijsniveaus is wenselijk maar is bijzonder moeilijk haalbaar. Slechts een minderheid van de lerenden vertrekt actief naar het buitenland. Binnen het hoger onderwijs is al een zekere traditie gegroeid en toch stellen we vast dat maar 10 % van de studenten deelneemt aan mobiliteit. Er zijn heel wat scholen die aantonen dat mobiliteit voor leerlingen uit het basisonderwijs een haalbare kaart is, maar er is toch een specifieke aanpak nodig die inspeelt op de jonge leeftijd van de kinderen en ook inspeelt op de verschillen tussen de kinderen. Cursisten uit het volwassenenonderwijs die al een beroepsleven en gezinsleven uitbouwen, vinden het moeilijk om ook nog deel te nemen aan mobiliteitsprogramma's. Er zijn zowel financiële, fysieke (bijv. ziekte of handicap) als sociale en culturele barrières waarom lerenden niet deelnemen aan mobiliteit.

Daarom is het belangrijk dat een school werkt aan een internationaliseringsbeleid op de school zelf dat breder is dan mobiliteit alleen. Er zijn heel wat alternatieve werkwijzen dan een fysiek verblijf in het buitenland om toch intensief in contact te komen met andere culturen en talen: virtuele communicatie, interculturele activiteiten op school, binnenkomende mobiliteit. Een school kan via **internationalisering@home** vergelijkbare doelen nastreven, ze kan een aanvulling en een kader bieden voor een mobiliteitsbeleid. Bij het uittekenen van een traject voor internationalisering@home zijn volgende elementen belangrijk:

Mobiliteit rendert maar ten volle als ze wordt **voorbereid** en als er een **opvolgings- en verwerkingsfase** is. De voorbereiding en de verwerking moeten garanderen dat de leerlingen de internationale competenties grondig onder de knie krijgen, dat ze leren reflecteren over die ervaringen en competenties en ze kunnen inzetten in hun verdere studie- en beroepsloopbaan of in hun persoonlijk leven.

De school gebruikt en speelt in op de **diversiteit die er al bestaat in de school, bij de leerlingen of hun ouders of in de schoolomgeving**. Ze creëert uitdagende en verrijkende leeromgevingen en maakt gebruik van de culturele en taalkundige achtergronden van lerenden of van de ouders. Waar er een OKAN-klas bestaat biedt dit eveneens kansen. De schoolomgeving of de stad is een derde kader waarin de school vorm kan geven aan de ontwikkeling van interculturele en globale competenties. Zo maken vele scholen terecht een koppeling tussen een diversiteitsbeleid, intercultureel onderwijs en een internationaliseringsbeleid. Kennismaken met het land van herkomst van leerlingen vormt voor schoolteams een waardevolle verrijking van hun professioneel handelen.

⁸ De Wit, J.M.W. (2011). *De Wet van de Stimulerende Achterstand ? Internationalisering van het Hbo-Onderwijs: Misvattingen en Uitdagingen*, p. 11.

België verenigt diverse gemeenschappen en gewesten en huisvest tal van internationale instellingen. Werken met scholen uit Franstalig of Duitstalig België is voor scholen een laagdrempelig initiatief omdat dit te realiseren is in de (relatieve) nabijheid van de school. Onder meer binnen de Koning Boudewijnstichting (Prins Filipsfonds) worden hiervoor initiatieven gestimuleerd en gefinancierd. Voor vele scholen is door de unieke ligging van België ook nauw contact met scholen uit de grensregio's een kans tot internationalisering. Dit geldt zeker ook voor het organiseren van buitenlandse stages voor leerlingen in het kader van werkplekleren.

Partnerschappen met buitenlandse scholen. Leerlingen uit andere scholen onthalen in de eigen school en samen projecten vorm geven biedt alle lerenden uit de school de kans om andere ervaringen op te doen. In die zin is de binnenkomende mobiliteit sterk vervlochten met de internationalisering@home.

Via virtuele platformen zijn er heel wat leerkansen voor alle lerenden (en de schoolteams zelf) om internationale contacten te leggen, talen en sociale vaardigheden te oefenen, in te spelen op andere culturen. De getuigenissen over e-twinning tijdens het voorbereidend seminarie illustreren hoe door het gebruik van internet en van ICT uitdagende en rijke leeromgevingen en leerervaringen worden gecreëerd, zowel voor kinderen uit de lagere school als voor volwassenen.

6.3 Mobiliteit van lerenden echt stimuleren

Mobiliteit is zoals hierboven aangegeven geen doel op zich maar het is wel **een krachtige leeromgeving** om internationale competenties te stimuleren. Het dompelt de lerende onder in een andere cultuur, in een andere school- en leeromgeving. Persoonlijke ontmoeting is rijker dan een virtueel contact. Deze praktijkshock leidt tot zeer beklijvende ervaringen voor de jongere. Het gaat om een contact met een andere cultuur gedurende 24 uur per dag en gespreid over meerdere dagen. Het vormt een culmineerpunt van een internationaliseringsbeleid.

Daarom kan en moet mobiliteit een onderdeel zijn van leertrajecten in **de verschillende niveaus en onderwijsvormen**. Maar de invulling ervan zal verschillen naargelang van de ontwikkelingsnaden van de lerende. Daarom verschilt een mobiliteitsproject in het basisonderwijs van dat in het secundair onderwijs. Maar dit geldt ook voor het volwassenenonderwijs. Voor cursisten uit het volwassenenonderwijs is het helemaal niet vanzelfsprekend om gezin, leren, werken en vrije tijd met elkaar te combineren. Een internationaliseringsbeleid voeren is voor centra voor volwassenenonderwijs noodzakelijk maar zal een creatieve invulling vragen.

De Vlor vraagt dat ter ondersteuning van het mobiliteitsbeleid van lerenden in het leerplicht- en het volwassenenonderwijs de Vlaamse overheid volgende stimulerende en omkaderende maatregelen neemt:

- In het kader van de vernieuwing en de flexibilisering van het secundair onderwijs wordt nagedacht over de **studiesanctionering**. In het secundair onderwijs lopen er momenteel interessante proefprojecten om het 6de leerjaar te volgen in een buitenlandse instelling en dit ook te certificeren als een leeronderdeel om een Vlaams studiebewijs te behalen. Bij discussies over studiesanctionering en EVC-beleid moeten de leerresultaten van uitgaande mobiliteit mee worden ingebracht.

- Er loopt ook een beleidsdiscussie over **werkplekleren en stages**. De Vlor vindt het belangrijk dat buitenlandse stages en grensoverschrijdende mobiliteit hierin meer aandacht krijgen. Zeker in de grensregio's zijn hiervoor heel wat kansen. In sommige opleidingen van het secundair onderwijs is dit een verworven onderdeel (bijv. horeca-opleidingen); in andere scholen en opleidingen ligt er nog wel wat groeimarge. Ook hier is er vraag naar een instrumentarium om de leerresultaten van (uitgaande) mobiliteit te valideren. Verdere afstemming tussen het Europese, federale en Vlaamse niveau is hiervoor een noodzaak. In elk geval biedt Europass een relevant kader voor de validering van competenties. De Vlor vraagt dat de overheid de administratieve procedures hiervoor tot een minimum beperkt.
- Een versterking van de **sociale voorzieningen** voor mobiliteitsprogramma's. Een internationaliseringsbeleid moet zeker deel uitmaken van een gelijkekansenbeleid en vice versa. Net lerenden die thuis over minder kansen beschikken om te participeren en in contact te komen met andere culturele patronen, leren het meest vanuit de internationaliseringsprojecten op school. Een verblijf in het buitenland genereert extra kosten voor de gezinnen van lerenden die hieraan participeren. Scholen en instellingen moeten gericht werken aan een kostenbeheersing. Lerenden met functiebeperkingen hebben, gelet op de bijkomende drempels, behoefte aan specifieke ondersteunende maatregelen.
- **Een actieve communicatie naar alle ouders.** Uit de verschillende presentaties blijkt dat het draagvlak bij ouders het succes van een mobiliteitsproject in hoge mate bepaalt. Ouders moeten er vertrouwen in hebben en krijgen dat een verblijf in het buitenland al dan niet in een gastgezin een meerwaarde is. Ze vertrouwen erop dat er voor hun kind goed wordt gezorgd. Om dit basisvertrouwen aan te scherpen is het belangrijk dat de school van in een vroeg stadium van het project communiceert met ouders over het opzet, over de verblijfsvoorwaarden en de (verwachte) leerresultaten. Ook een debriefing over wat er tijdens de mobiliteitsperiode gebeurde is noodzakelijk. Voor ouders moet ook duidelijk worden aangegeven welke opties zij kunnen kiezen en welke alternatieve trajecten worden uitgetekend voor leerlingen die niet meegaan naar het buitenland. Ouders moeten geïnformeerd worden over de kostprijs verbonden aan het verblijf in het buitenland.

6.4 Internationalisering een plaats geven in het HRM-beleid en de professionaliseringstrajecten van leerkrachten en schoolteams

Internationalisering kan een belangrijk onderdeel zijn van een globaal professionaliserings- en loopbaanbeleid binnen de school. Het is een vorm van loopbaanontwikkeling. Zowel uitgaande als binnenkomende mobiliteit geeft aan leerkrachten een krachtige tool om te reflecteren op het eigen handelen, om de eigen professionaliteit te ondersteunen en binnen een team te werken aan een verbetering van de kwaliteit in de school. De spiegel die een ander onderwijssysteem leerkrachten voorhoudt, is een prima instrument voor zelfreflectie. Het zet aan om na te denken over alternatieve benaderingen en vernieuwing van de eigen onderwijspraktijk. Een internationaal project geeft aan leerkrachten de kans om in een veilige context te werken aan onderwijsinnovatie, zonder dat dit meteen op het schoolniveau moet worden ingevoerd. Door de projectstructuur met specifieke (Europese) middelen voor dergelijke innovaties is het mogelijk om extra beleidsklemtonen te leggen.

7 Ondersteuningsstructuur

7.1 Rol van de Vlaamse overheid

Er gaat op dit terrein heel veel sturing uit van het Erasmus+ programma. De meeste bevoegdheden tot bekendmaking, sturing en opvolging van projecten zitten bij het EPOS-agentschap. De rol van de Vlaamse overheid is in dit dossier eerder beperkt.

We stellen echter vast dat de mogelijkheden tot participatie van Vlaamse leerkrachten en schoolteams de laatste jaren verminderd zijn in vergelijking met de vroegere programma's. Het geringe succesniveau voor scholen om een project goedgekeurd te krijgen vormt een drempel voor de verdere internationalisering van onderwijsinstellingen. Er is in het verleden heel wat know how opgebouwd die nu verloren dreigt te gaan.

De Vlor vraagt daarom de overheid om de deelname van het Vlaamse onderwijs bij de opstart van Erasmus+ kritisch op te volgen en deze informatie te gebruiken in de aangekondigde evaluatie van Erasmus+ in het volgende jaar.

De Vlor vraagt ook dat internationalisering en mobiliteit meegenomen worden in lopende beleidsdiscussies over het certificeringsbeleid in het secundair onderwijs, over EVC, over eindtermen en curriculumbeleid, over de competenties van de leraren. Dit biedt de beste kans op een mainstreaming van het beleid voor internationalisering in het reguliere onderwijsbeleid.

7.2 Rol van de pedagogische begeleidingsdiensten

De pedagogische begeleidingsdiensten en de stakeholders uit onderwijs hebben uiteraard ook een rol te spelen in het duiden van deze beleidslijnen en hun implicaties voor het schoolbeleid. Zeker als de school ondersteuning nodig heeft op beleidsmatige aspecten van internationalisering is de begeleidingsdienst de aangewezen partner. Ze ondersteunt de school in het uittekenen van een (intern) kwaliteitsbeleid, maar de school zet zelf haar prioriteiten en keuzes uit.

7.3 De ondersteuning vanuit EPOS, Alden Biesen en Ryckvelde, VVOB

Scholen vermelden dat er een grote meerwaarde schuilt in de ondersteuning die zowel de vzw EPOS biedt als de centra Alden Biesen en Ryckvelde die een aanvraag (Erasmus+) helpen screenen. Scholen rapporteren dat aanvragen schrijven veel expertise vergt, waardoor kleine organisaties uit de boot dreigen te vallen. Daarenboven is ondersteuning voor de school bij het projectmanagement, de tussentijdse en de eindrapportering cruciaal om een project tot een goed einde te brengen.

De rollen van deze EPOS enerzijds en Alden Biesen/Ryckvelde anderzijds verschillen. De ondersteuning door deze laatste twee organisaties heeft betrekking op de inhoudelijke onderbouwing van de aanvraag. Deze diensten kunnen breder en dieper coachen dan EPOS dat kan. Epos daarentegen speelt, naast een informerende rol, ook een rol als beoordelend en toezichhoudend agentschap.

Daarom moet er een algemeen en onafhankelijk ondersteuningsaanbod blijven bestaan om scholen deze ondersteuning te geven. Op grond van een monitoring van de effectiviteit van de ondersteuningsdiensten kan de overheid deze diensten verdere financiële ondersteuning geven.

Voor andere projecten vooral in de sector van de noord-zuid werking is de ondersteuning vanuit VVOB blijvend noodzakelijk. Maar ook organisaties zoals UNESCO, Unicef en andere partners vanuit ontwikkelingssamenwerking hebben vaak een scholenwerking.

7.4 Europees agentschap

Ook het Europese agentschap EACEA geeft regelmatig informatie-sessies. Dit vormt een zeer nuttige aanvulling op de informatie en ondersteuning vanuit EPOS en vanuit vzw Alden Biesen en Ryckelvelde. Bij de evaluatie van Erasmus+ moet het belang van informatiedoorstroming zeker verder worden onderstreept. De versterking van de rol van de voorlichtingsdiensten is zeker een belangrijk aandachtspunt voor de toekomst.

8 Naar een sterkere valorisering van de resultaten van internationale projecten in het onderwijsbeleid

Het is een uitdaging om de inzichten die groeien vanuit internationaliseringsprojecten structureel te verankeren en duurzaam te maken. Dit vergt tijd om nieuwe initiatieven te laten groeien en ontplooiën. Vanuit dit perspectief is een terugkoppeling na het project en een kritische evaluatie van de leerervaringen even cruciaal als het uittekenen en het beheren van het project. Daarnaast is het een uitdaging dat de resultaten van internationalisering verankerd worden in het (kwaliteits)beleid van de school. Dit bewijst nog eens het belang van een goede afstemming met de pedagogische begeleidingsdienst.

De Vlor verwacht dat de overheid een brugfunctie opneemt om de relevante onderwijsinitiatieven van de Europese commissie onder de aandacht te brengen van de scholen. Vaak is dit beleidskader voor scholen niet gekend en belemmert dit hen om creatief te werken aan projecten en financiering ervoor te krijgen. Voor scholen zou het ook relevant zijn om kennis te kunnen nemen van de inzichten van de peer reviews die de commissie opzet in diverse domeinen. De resultaten van deze oefeningen blijven ondoorzichtig en worden onvoldoende gedissemineerd.

De Vlor herhaalt ook zijn engagement om samen met EPOS overlegfora te organiseren waar scholen die projecten hebben afgerond, hun resultaten en beleidsconclusies kunnen voorleggen aan beleidsmakers en stakeholders.

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Harry Martens
voorzitter